Brtnice

Kraj: Vysočina
Okres: Jihlava
Správní obvod: Jihlava
GPS souřadnice: 49.306946N, 15.676419E
Nadmořská výška: 550 m n. m.
První pís. zmínka: 1234 (790 let)
Počet obyvatel: 3 745
PSČ: 588 32
Adresa URL: www.brtnice.cz

Současnost obce Brtnice

Rozhodnutím předsedy PS Parlamentu ČR Václava Klause ze dne 27. října 2000 městečko Brtnice spolu s devíti místními částmi bylo povýšeno na město.
Město Brtnice je plně občansky vybavené. Máme základní a mateřskou školu, pečovatelské domy, praktického lékaře, lékárnu, knihovnu, poštu, obchody, tělovýchovnou jednotu, ubytovny i místa pro stravování. Mezi největší podniky patří Agra Brtnice, Procemm, Ekos, Munos, Stavebniny – Zelený.
První zachované písemné zmínky o Brtnici jsou z roku 1234, čili jde o město s bohatou historií a bohatým kulturním dědictvím. Po památkách Brtnice a okolí provází návštěvníky systém Brtnické stezky, nazývaný Přírodou ke kulturní promenádě. Součástí stezky je i muzejní expozice v domě Valdštejnů.
Připomínkou morové rány v roce 1715 je společné díkuvzdání za překonání ničivého moru. Tradiční historický průvod a církevní procesí při pouti jednou za 5 let, kdy více jak 200 místních občanů v kostýmech mnichů, řemeslníků, knížecí rodiny atd., prochází za zvuku bubnů a fanfár, střelby z hmoždířů a zvonění zvonů městem a předvádí barvitou podívanou inspirovanou počátkem 18. století.
Brtnici můžete znát i jako přehlídku umění kovářského, kdy jednou za dva roky místní spolek Brtnické kovadliny pořádá stejnojmennou akci, na kterou se sjíždí kováři z celého světa a soutěží o nejkrásnější výrobek. Výrobky z akcí minulých jsou vystaveny v brtnické panské sýpce.
Místní části Brtnice
Připojené obce se stávaly místními částmi Brtnice postupně. Jestřebí od 1. ledna 1964, Uhřínovice od 1. října 1979, Příseka, Komárovice, Panská Lhota s Malým a Dolní Smrčné od 1. dubna 1980, Střížov a Přímělkov od 1. ledna 1986. Údaje o počtu obyvatel pocházejí z konce roku 2010. O většině z nich (Jestřebí, Uhřínovice, zaniklý Doubkov, Malé, Smrčné a Lhota) je první dochovaná písemná zmínka spolu s Brtnicí v tzv. Znojemské listině markraběte Přemysla z roku 1234. (Vystavena v úvodní části expozice muzea v Domě Valdštejnů). Osidlování souviselo s průběhem Haberské stezky. Druhá vlna postupovala podél řek. Zdejší osidlování nezasahuje patrně hluboko do 12. století. Vnitřní kolonizace vycházela na severozápad a sever z centra državy třebíčských benediktinů (zal. 1101).
Dolní Smrčné
Jméno obce, odkazující na lesní porost, se vyskytuje poprvé roku 1234 ve Znojemské listině. Roku 1390 Jakub Kusý Čert a Buzek ze Střenčí získali půl Smrčného mezi jinými osadami, které tvořily vladycký statek. S nimi se pak roku 1399 dostalo do majetku Hynka z Valdštejna jako součást vznikajícího

rozsáhlého panství. Při vypořádání dědictví po smrti Jindřicha z Valdštejna se jmenuje v roce 1444 také ves Smrčné „s robotami, lukami, řekami, stavy i mlýny“. V roce 1906 vznikla v Dolním Smrčném brusírna skla Václava Anděla, na místě bývalé Bučkovy perleťárny. Měla střídavě kolem 20 až 60 dělníků, kteří zpracovávali olovnatý křišťál, převážně pro export do Anglie. Brusírna, nakonec připojená k podniku v Brodcích, v 90. letech 20. Století zastavila výrobu. Dolnímu Smrčnému dominuje kaple Panny Marie Růžencové z roku 1893 obklopená zajímavě vějířovitě umístěnými 8 statky. Původní zvon byl zabaven v první světové válce a nahrazen novým až při renovaci kaple v roce 1993. Dolní Smrčné je součást cyklotrasy č. 162: Jihlava – Bransouze – Třebíč. V nedalekých Bransouzích láká návštěvníky koupaliště.

Jestřebí

Jméno se odvozuje od ptáka jestřába, a naznačuje tak zalesněné území. Je zmiňováno v listině z r. 1234, kdy bývalo osadou Brtnice. V r. 1890 se osamostatnilo, roku 1964 bylo opět připojeno k Brtnici. Nejstarší rod v obci byl na usedlosti č. 14 – Blažek (Walu, Líbal), jenž držel tento grunt od roku 1578.V letech 1996–1998 byla v Jestřebí postavena kaple Panny Marie Královny. Jejím autorem je Ing. arch. Ladislav Kuba. Koncept kaple je neokázalý, za použití materiálů v minulosti typických pro okolí, bíle omítaných cihel a dřeva. Stavba byla 23. srpna 1998 slavnostně zasvěcena Panně Marii Královně a o rok později byl zvon na kapli zasvěcen sv. Josefovi. V průčelí je zasazen základní kámen posvěcený papežem Janem Pavlem II. při jeho návštěvě v Praze. Kaple je považována za jednu z nejlepších realizací české architektury 90. let 20. století.

Komárovice

Jméno v pomezním hvozdu založené osady znamená vlastně ves lidí Komárových. Později byla částí vladyckého statku, který byl zbytkem bývalého dominia Hrutoviců-Střížovců na dolním toku Brtnice. V blízkosti vsi bylo nalezeno stříbro. Po vytěžení stříbrné žíly někde v nynějším lese „Obora“ přesné místo upadlo v zapomnění. Osada se poměrně záhy od střížovského statku oddělila a měla řadu majitelů. První písemná zmínka je z roku 1369. Roku 1378 společně s jinými svobodnými majiteli patřila Janu z Komárovic. Od roku 1406 patřily Komárovice jihlavským měšťanům. Během husitských válek se vsi zmocnil Zdeněk z Valdštejna, kterého roku 1436 pohnala Ester, rychtářka jihlavská, že jí a jejím dětem ves drží a Zdeněk slíbil ves jim postoupit zpět. V roce 1481 získal Komárovice od jihlavského rychtáře Ladislava Hynek z Valdštejna. Od té doby sdílejí osudy brtnického panství a to až do roku 1945. Poté byla vesnice Komárovice do roku 1954 osadou obce Příseky, pak existovala samostatně, od roku 1980 patří opět k Brtnici.

Panská Lhota

Panská Lhota je zmiňována ve tvaru Elhota resp. Helhota roku 1233 v listině olomouckého biskupa Roberta jako desátková ves kostela ve Staré Jihlavě. Hned v následujícím roce 1234 je uvedena v tzv. Znojemské listině markraběte Přemysla, který na přání své matky královny Konstancie daroval Jihlavu, Brtnici a okolní vsi nově založenému klášteru u Tišnova. Jméno vypovídá, že se jednalo o ves založenou na méně kvalitní půdě a proto do jisté lhůty (lhoty) osvobozenou od feudálních dávek a povinností. Je první doloženou Lhotou na Moravě. Přívlastek Panská vznikl údajně zkomolením ještě nedávno užívaného jména Panenská, odvozeného z toho, že ves v letech 1234–1240 patřila panenskému klášteru cisterciaček Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova.Dominanta vesnice, kostel sv. Antonína Paduánského v Panské Lhotě byl postaven až roku 1841. V klasicistní varhanní skříni z roku 1817, přemístěné z Jihlavy, byly původní varhany v roce 1955 nahrazeny bezcenným nástrojem. V roce 2000

postavil k historické skříni nové varhany Jiří Vaculín.

Malé

Vznik je s největší pravděpodobností spojen se založením Panské Lhoty. Zřejmě podle toho, že se jednalo již dříve o osadu hodně malou, dostala své jméno. Malé vždy náleželo k Panské Lhotě, a s ní bylo roku 1980 připojeno k Brtnici. Vesnička leží na okraji přírodní rezervace Údolí Brtnice, v blízkosti nedaleké vsi Doubkova, zaniklé již ve 13. století, je na říčce starý Viďourkův mlýn. Ještě ve 30. letech minulého století se v něm mlelo.

Příseka

Příseka je podle svého půdorysu silniční typ vsi na trase Haberské cesty, což naznačuje i její název - obranné zařízení (prosek či přeseka v lese) na stezce pohraničním hvozdem. Písemně se poprvé objevuje v roce 1234 jako Presseka. Ještě ve 13. stol. se Příseka odtrhla od zeměpanského zboží. Jako samostatný statek ji získalo olomoucké biskupství, které zde pravděpodobně vybudovalo kostel. Roku 1318 ji získal výměnou Jan z Řecka. Po odúmrti daroval král 1327 Příseku Jindřichovi z Lipé. Obec měla řadu držitelů, z roku 1438 je zde znám Mikulášek Beránek z Petrovic, v roce 1542 se píše na Přísece také Volf Beránek. Od něj ji koupil roku 1579 Hynek Brtnický z Valdštejna. Potom, roku 1602 se stává majetkem rodu Křineckých. Poslední majitel Hynek Křinecký se zúčastnil v roce 1619 stavovského odboje, a proto mu byl přísecký statek konfiskován a prodán brtnickému hraběti Rombaldu XIII. Collaltovi. Na severu dominuje vsi kostel sv. Barbory. Původní nejstarší část kostela je v gotickém slohu. Teprve roku 1852 byla přistavěna zvonice. Na jižním konci vsi stojí zámeček, v jádru velmi pozdní tvrz s věží. Zřejmě nebyla opevněna. Renesanční portál tvrze je datován do sedmdesátých let 16. století. Příseka byla po válce samostatná, v roce 1980 se připojila k Brtnici. V současnosti můžete navštívit na zámku Příseka u Jihlavy unikátní muzeum autíček a starých hraček. Expozice obsahuje téměř 10 000 exponátů vyrobených v letech 1910–1991.

Přímělkov

Název vsi je odvozen od jména Přemil. Ačkoliv vznikl mnohem dřív, je Přímělkov doložen jmény majitelů až v 2. pol. 14. stol. V Přímělkově stávaly dva opevněné objekty vladyckého rodu Střížovců či Hrutoviců. Starší z přelomu 12. a 13. stol., v lesní trati „Spády“ na ostrožně u soutoku. Mladší, v osadě na místě pozdějšího dvora, už před rokem 1390 zaniká. Ves bývala součástí Střížova. V r. 1390, při převodu Střížova Hynkovi Suchému Čertu, se připomíná přímělkovská tvrz s okolním osídlením. Roku 1390 získal zdejší zboží Buzek z Přímělkova. Milota z Přemilkova je jmenován v majetkovém sporu 1436. Po roce 1464 patřil Přímělkov Valdštejnům a od r. 1494 je součástí zboží brtnického. Poprvé se Přímělkov jako osada výslovně zmiňuje až roku 1547 v listinách brtnického panství.

Střížov

Údolí řek Jihlavy a Brtnice se začínají zalidňovat koncem 12. století.Vladycký rod Hrutoviců (Střížovců) získal výsluhou část zeměpanského území u říčky Brtnice blízko soutoku. Jako centrum svého panství vybudoval hrad Rokštejn, poprvé zmiňovaný roku 1289. (Kolem roku 1359 markraběcí majetek, po roce 1400 patřil Valdštejnům). Roku 1398 se připomíná na hradě Jan Střížovec z Rukštejna (patrně markraběcí purkrabí).První písemná zmínka o vsi Střížově je z roku 1359 v listině Ješka ze Střížova. V r. 1399 získal Střížov Hynek z Valdštejna a na Rokštejně. Střížov je jednou z prvních obcí, kde je již v roce 1360 písemně doložena fara. Starší než tento záznam je kostel sv. Jana Křtitele ve Střížově. Je považován za tzv. přechodní stavbu z

rozhraní románského a gotického slohu se sakristií s apsidkou, lodí s plochým stropem a věží. Roku 1560 přešla střížovská fara do rukou protestantských, r. 1620 byla zrušena. Teprve r. 1785 byla zřízena tzv. katolická lokalie, později i nový farní úřad. V okolí ojedinělá je evangelická modlitebna. Českobratrská církev ji postavila v roce 1925. V obci se totiž udržela početná komunita českobratrského vyznání.

Uhřínovice

Název Uhřínovice je pravděpodobně odvozen od osobního jména Uhřín. Tvar německého názvu Ruprenz je typický pro německou kolonizaci v 2. polovině 13. století, která sem mohla pronikat ze sousedního Stonařovska. Badatelé vyvozují, že původní Uhřínovice zanikly, byly znovu vysazeny a podle lokátora nazvány Ruprechtice, které v tomto případě mohly překrýt i starší osídlení. K Uhřínovicím patřila na jih od osady myslivna s bažantnicí panství brtnického a na západě od obce stával do r. 1891 velký dvůr s ovčírnou. Kaplička Nanebevzetí Panny Marie nahradila na návsi v roce 1962 starší stavbu. Vesnice až do roku 1909 tvořila jednu obec s Přísekou, poté existovala samostatně, od roku 1979 patří k Brtnici. Poměrně velkou část Uhřínovic obývají chalupáři.